

ВІДГУК

**офіційного опонента доктора педагогічних наук, доцента
Желанової Вікторії В'ячеславівни про дисертацію
Дубовик Юлії Миколаївни „Підготовка майбутніх учителів фізичної
культури до формування морально-вольових якостей учнів основної
школи”, представлену на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук за спеціальністю
13.00.04 – теорія і методика професійної освіти**

Актуальність дослідження Дубовик Юлії Миколаївни зумовлена глибинними й стрімкими соціально-економічними, політичними, інноваційно-освітніми трансформаціями в житті України, а також глобалізаційними процесами, пов'язаними з орієнтацією нашої держави на інтеграцію із світовою спільнотою. Саме ці риси сучасного суспільства, а також його тенденції, пов'язані зі зростанням статистики хронічних захворювань, втратою молоддю орієнтирів на здоровий спосіб життя, байдужістю до фізичної культури, загострюють проблему підвищення якості професійної підготовки майбутнього вчителя фізичної культури. При цьому суттєвим є аспект освіти, пов'язаний з готовністю фахівців з фізичної культури до формування морально-вольових якостей учнів. Оскільки морально-вольова сфера особистості є ґрунтовною у контексті формування механізмів самовизначення, саморегуляції, прийняття певних життєвих рішень і стратегій поведінки, які базуються не на випадкових потягах, а на системі засвоєних правил і норм моральної поведінки. До того ж у психологічній науці (Є. Баканов, Є. Ільїн, П. Зимін, А. Зобов) доведено сензитивність саме підліткового та раннього юнацького віку щодо формування вольової сфери особистості, а фізична культура в школі виконує важливу соціальну роль, оскільки розкриває задатки і здібності учнів, зумовлює найбільш активний розвиток моральних і вольових якостей, здійснює становлення і стабілізацію характеру.

Відтак, актуальність представленого дослідження знаходиться в контексті реалізації суспільних, науково-теоретичних й практичних потреб у цілісному обґрунтуванні й розробці технології підготовки майбутнього вчителя фізичної культури до формування морально-вольових якостей учнів основної школи.

Необхідність й доцільність дослідження також підтверджується низкою визначених автором суперечностей, зокрема: між потребою держави в громадянах із розвиненими морально-вольовими якостями та відсутністю в закладах середньої освіти системної роботи щодо формування у школярів цих якостей; між необхідністю формування морально-вольових якостей учнів основної школи під час проведення занять з фізичної культури й недостатньою розробленістю науково-методичного забезпечення реалізації окресленого процесу; між підвищенням вимог щодо готовності вчителів фізичної культури до формування морально-вольових якостей учнів 5 – 9 класів і відсутністю технології, що сприяє оволодінню студентами цією готовністю, які, безумовно, потребують невідкладного розв'язання.

Важливо зазначити, що дисертаційна робота Дубовик Ю. М. виконана згідно з темою науково-дослідної роботи кафедри загальної педагогіки і педагогіки вищої школи Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди „Сучасні освітньо-виховні технології в підготовці вчителів” (державний номер реєстрації 0111U008876).

Грунтовний аналіз наукової літератури, глибоке усвідомлення проблеми дослідження дозволили здобувачці досить коректно визначити науковий апарат дослідження, що й уможливило оптимальне визначення загальної стратегії наукового пошуку.

Достовірність й надійність наукових результатів рецензованої роботи забезпечена використанням комплексу методів дослідження. Позитивним є те, що методи добиралися відповідно до завдань конкретного етапу дослідження, прийоми та операції з теоретичним й фактичним матеріалом здійснювалися у послідовності, відповідній до програми дослідження.

Найбільш суттєвим результатом дослідження, що містить новизну вважаємо обґрунтовану й експериментально перевірену технологію підготовки майбутніх учителів фізичної культури до формування морально-вольових якостей учнів основної школи, що представлена концептуально-теоретичним, змістово-процесуальним та діагностично-результативним блоками.

Дисертація побудована на належній джерельній базі. Автором проаналізовано 423 наукове джерело (із них 7 іноземною мовою), в яких досліджувана проблема розглядається під кутом зору психології та педагогіки, що створило передумови для системного міждисциплінарного висвітлення теми.

Структура дисертаційної роботи є виваженою та логічною: від розгляду теоретичних аспектів процесу формування морально-вольових якостей як загальнопедагогічної проблеми до аналізу теорії та практики підготовки майбутніх учителів фізичної культури до формування морально-вольових якостей учнів основної школи та обґрунтування, розробки й експериментальної перевірки відповідної технології.

У першому розділі роботи здійснено дефініційний аналіз феномену „морально-вольова якість”, що є ґрунтовним у поданому дослідженні, а також його семантичних складників, а саме понять „якість” (особистості), „мораль”, „моральність”, „воля”, „моральні якості”, „вольові якості”. При цьому є позитивним, що авторка констатувально-описовий виклад матеріалу супроводжує його табличним поданням, а також власними умовиводами аналітичного характеру.

Варто відзначити доцільність трактування морально-вольових якостей як важливої детермінанти успішної життєдіяльності людини в сучасному суспільстві. Вдалою, на нашу думку, є запропонована дисертанткою структура морально-вольової сфери особистості, що представлена такими якостями, як: цілеспрямованість, ініціативність, наполегливість, витримка, сміливість, дисциплінованість, організованість, енергійність, а також аналіз потенціалу фізичної культури щодо їх формування.

Переконливою є психологічна складова першого розділу дисертації, яка містить аналіз фундаментальних праць Л. Божович, В. Крутецького, О. Леонтєва, А. Петровського, С. Рубінштейна щодо психологічних аспектів морально-вольової сфери особистості, вікових особливостей підлітка, на яких базується формування його морально-вольових якостей.

Грунтовним підсумком цього аналітичного опрацювання студій метрів психологічної науки стали умовиводи автора щодо характерних вікових, статевих й індивідуальних особливостей підлітків, а також, з одного боку, доведення сензитивності підліткового віку до формування морально-вольової сфери особистості, а з іншого – аналіз кризових явищ цього віку, які ускладнюють окреслений процес.

У другому розділі роботи, представленому в логіці від загального до конкретного, репрезентовано найбільш важливі аспекти професійної підготовки вчителя фізичної культури у вищій школі, спрямованої на формування його професійної готовності, що містить такий суттєвий складник, як готовність до формування морально-вольових якостей учнів підліткового віку. Авторка досить вдало обґрунтовує й розкриває її сутність і структуру, що включає мотиваційно-ціннісний, когнітивно-діяльнісний, особистісно-вольовий компоненти, які ретельно схарактеризовані дисертанткою.

На схвальну оцінку заслуговує формат подання матеріалів цього розділу в контексті викликів сьогодення у фізичній культурі, а саме її переходу від жорстко впроваджуваних фізкультурно-спортивних нормативів і комплексів до проведення активної диференційованої пропаганди здорового способу життя, спрямованої на досягнення рекреаційно-оздоровчого та профілактичного ефекту.

Загалом, можна погодитися з розробленим автором критеріальним інструментарієм щодо визначення рівнів готовності майбутніх учителів фізичної культури до формування морально-вольових якостей учнів основної школи, що містить мотиваційний, ціннісний, знаннєвий, функціонально-дієвий, особистісний критерії.

Важливим доробком дисертантки є обґрунтована, розроблена й верифікована технологія підготовки майбутніх учителів фізичної культури до формування морально-вольових якостей учнів основної школи, яка включає концептуально-теоретичний, змістово-процесуальний; діагностично-

результативний блоки. Є доцільним узагальнене схематичне подання цієї технології.

У третьому розділі дисертації репрезентовано експериментальну частину роботи. Автором представлено генеральну сукупність вибірки та її розподіл, розкрито загальну програму та логіку експериментального дослідження.

Слід зауважити, що діагностичний інструментарій дисертаційної роботи представлений як стандартизованими методиками („Смисложиттєві орієнтації” (СЖО) Д. Леонтьєва; „Визначення рівня сформованості педагогічної рефлексії” О. Калашникової; „Опитувальник вольових якостей особистості” М. Чумакова та ін.), так й авторськими анкетами.

Безперечним позитивом поданої дисертації є впровадження у експериментальній групі технології підготовки майбутніх учителів фізичної культури до формування морально-вольових якостей учнів основної школи за мотиваційно-цільовим, когнітивно-дієвим і контроль-коригувальним етапами. Є переконливою логіка розкриття сутності й особливостей кожного з означених етапів.

Кількісна і якісна інтерпретація результатів експериментально-дослідного навчання дозволила автору підтвердити ефективність розробленої технології. Вірогідність результатів експериментальної роботи статистично доведена засобом використання критерія Пірсона.

Загалом, опис експериментальної складової дослідження, логіка подання його матеріалів, процедури збору емпіричних даних та перевірки їх достовірності відповідають меті і завданням дослідження.

Відзначимо, що загальні висновки, переконливість яких засвідчує самостійність й достатню наукову підготовленість здобувача, відповідають поставленим дисертанткою завданням.

Загальний список літературних джерел (423 позиції), а також посилання на них у тексті дисертації зроблено з дотриманням сучасних вимог.

Таблиці й рисунки, представлені у дисертації, увиразнюють уявлення про цілісність дослідження.

Діагностичні методики, подані в додатках, сприяють повноті сприйняття логіки експериментальної частини роботи.

Зміст автореферату є ідентичним основним положенням дисертації, які повно репрезентовані в авторефераті.

Основні результати дисертаційного дослідження відображено у 15 одноосібних публікаціях, із них 6 статей – у провідних фахових виданнях України; 1 стаття – у міжнародному періодичному науковому виданні; 8 – у матеріалах конференцій.

Попри відзначений позитив дисертації Дубовик Ю. М., висловимо деякі зауваження й побажання.

1. Потребує уточнення гіпотеза дослідження, у якій дисертанткою представлено усталені структурні компоненти педагогічних технологій, проте, на нашу думку, у такому формулюванні гіпотеза не відбиває специфіку предмету представленої дисертації. Вважаємо, що слід було б навести більш повну характеристику цієї технології, як це зроблено у процесі висвітлення наукової новизни результатів дослідження.

2. Вважаємо, що за умови поширення наукового апарату роботи позицію „Теоретико-методологічні засади дослідження”, дисертація набула б більшої методологічної обґрунтованості.

3. У процесі розкриття структури готовності майбутніх учителів фізичної культури до формування морально-вольових якостей в учнів основної школи, на нашу думку, є недоцільною інтеграція її когнітивного та діяльнісного компонентів.

4. На нашу думку, є дещо стислим виклад змістової складової та методичного інструментарію розробленої у дослідженні технології підготовки майбутніх учителів фізичної культури до формування морально-вольових якостей в учнів основної школи.

5. Вважаємо, що було б доцільним більш чітко подати діагностичний інструментарій роботи відповідно до критеріїв готовності майбутніх учителів

фізичної культури до формування морально-вольових якостей в учнів основної школи, можливо у табличній формі.

6. Маємо констатувати, що додаток представлений лише діагностичними методиками. На нашу думку, варто було б поширити його конкретними практичними матеріалами, про які йде мова у формувальному експерименті.

Проте зроблені зауваження суттєво не впливають на загальну позитивну оцінку результатів поданої дисертаційної роботи.

Підсумовуючи, можемо констатувати, що дисертація „Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до формування морально-вольових якостей учнів основної школи”, є самостійною і завершеною роботою, яка за рівнями наукової новизни і практичного значення відповідає чинним вимогам п. п. 9, 11 „Порядку присудження наукових ступенів”, затвердженого Постановкою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р., №567 (зі змінами, внесеними Постановою КМУ №656 від 19.08.2015), а її автор – Дубовик Юлія Миколаївна – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

Доктор педагогічних наук, доцент,

професор кафедри теорії

та історії педагогіки

Київського університету

імені Бориса Грінченка

В. В. Желанова

